

УДК 141.144:338(09)(477.8) + 005

Вербова О. С.
кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії,
Львівська комерційна академія, Україна
r.verbova@yandex.ua

ЕКОНОМІЧНИЙ ПЕРСОНАЛІЗМ ЯК ДОМІНАНТНА РИСА НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ-го – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Анотація. В економічну теорію вперше введено дефініцію «економічний персоналізм». Послугуючись методологією та феноменом економічного персоналізму як способом національної господарської самоідентифікації, досліджено засади і підґрунтя генези національного кооперативного та приватницького менеджменту в Західній Україні другої половини ХІХ-го – першої половини ХХ ст. З'ясовано значення цього цінного досвіду для формування сучасного українського менеджеризму.

Ключові слова: національний господарський рух; економічний персоналізм; національна господарська самоідентифікація; український менеджеризм; інновації.

Oksana Verbova

PhD (Economics), Associate Professor, Academy of Commerce, Lviv, Ukraine
10 Tuhon-Baranovsky Str., Lviv, 79005, Ukraine

ECONOMIC PERSONALISM AS A DOMINANT FEATURE OF THE NATIONAL ECONOMIC MANAGEMENT IN THE SECOND HALF OF XIX – FIRST HALF OF XX CENTURY

Abstract. Introduction. Philosophic & economic intentions of the national elite in the second half of XIX – first half of XX century we outline as Ukrainian economic personalism in the West-Ukrainian cooperation. Neither phenomena of economic personalism, nor its singling out as the dominant feature of the national economic management have never before been the object of the academic research. In historic and academic literature, as the phase of management development in Ukraine is provided by mistake the soviet practice of command and administration disposal. In reality, the proper national experience of managerism was formed within cooperative and privacy movement and the short-term period of the Ukrainian statehood in 1917-1921. It is especially valued for support of the modern national economic management foundations as the unique experience of the Ukrainian economic movement which is based on the existing national personalism.

Purpose of the article consists of determination the essence of economic personalism phenomenon, disclosure economic personalism as the dominant feature of the national economic management in the Western Ukraine of the second half of XIX – first half of XX century and significance clarification of it valuable experience for forming modern managerism and strategy of economic reforms in Ukraine.

Results. The important moment of the national management genesis research methodology is the philosophical concept of Ukrainian personalism that formed Ukrainian philosopher O. Kulchytskyi. Personalism for him was the high appraisalment for a kind of integrity, called a person, and individual attitude to religious, ethical, esthetical, social, political and economic values. The original extrapolation of personalism on the economic field is the libertatism doctrine of Ludwig von Mises, which is based on principles of praxeology. The synthesis ideas of personalism and libertatism are permit for us to outline the new definition – economic personalism. The combining link of personalism and neoliberal doctrine of Mises are the dominant of individual economic freedom. We researched the genesis of the Ukrainian managerism at the example of Ivan Levynskyi and Klymentyna Avdykovych-Glynska activities employing the methodology and phenomenon of the economic personalism as the method of the national economic self-identification. Brightly phenomenon of the Ukrainian economic personalism at the turn of XIX-XX centuries is a figure of the utilitarian building doctrine author, founder of innovation management in architecture and building I. Levynskyi. His conception of innovative ideas in modern managerism and entrepreneurial rank have not lost their value nowadays and ground the national principles of sustainable development. A special place occupied the first Ukrainian manufacture of sweets «Fortune New» that broke upon at the interwar period owing to a unique woman K. Avdykovych at the dimensions of economic personalism. That phenomenon is stand the reflection that Ukrainian economic revival in the conditions of foreign state, acquired the features of women emancipation outstripping many European and North-American state nations.

Conclusions. It is the most important for modern economic self-identification in Ukraine to form modern Ukrainian managerism and strategy reforms and their realization on the, first of all, the European values that for the most are represented in the phenomenon of Ukrainian economic personalism. On the basis of this understanding, it becomes possible to form new economic mentality and, consequently, new institutions, which set the rules of game in the state.

Keywords: National Economic Movement; Economic Personalism; National Economic Self-Identification; Ukrainian Managerism; innovation.

JEL Classification: B41; N80; O17; O32

Вербова О. С.

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической теории,
Львовская коммерческая академия, Украина

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПЕРСОНАЛИЗМ КАК ДОМИНАНТНАЯ ЧЕРТА НАЦИОНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХІХ-го – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ ВЕКА

Аннотация. В экономическую теорию впервые введено дефиницию «экономический персонализм». Пользуясь методологией и феноменом экономического персонализма как способом национальной хозяйственной самоидентификации, исследованы принципы и основы генезиса национального кооперативного и частного менеджмента в Западной Украине второй половины ХІХ-го – первой половины ХХ в. Определено значение этого ценного опыта для формирования современного украинского менеджеризма.

Ключевые слова: национальное хозяйственное движение; экономический персонализм; национальная хозяйственная самоидентификация; украинский менеджеризм; инновации.

1. Постановка проблеми. Західноукраїнський господарський рух другої половини XIX-го – першої половини XX ст. становить одну із найцінніших складових національної господарської традиції, що служить інституціональною матрицею модерної господарської самоідентифікації національно-державних спільнот в епоху глобалізації. В українському приватництві та українській кооперації досліджуваного періоду можемо виокремити філософсько-економічні інтенції національної еліти, що концентровано окреслюємо як український економічний персоналізм. Унікальний досвід українського господарського руху, в основі якого лежав національний персоналізм, є особливо цінним для розбудови державницьких підвалин сучасного національного господарського менеджменту.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Справжньою енциклопедією української кооперації є монографія «Історія українського кооперативного руху» за авторством дійсного члена Наукового товариства ім. Тараса Шевченка в українській діаспорі США Іллі Витановича (Vytanovich, 1964) [1], у якій чимало уваги приділено аналізу передумов та основних етапів становлення української кооперації. Унікальним дослідженням історії української приватної торгівлі й промислу є праця «Українські купці і промисловці в Західній Україні. 1920-1945» ідеолога і безпосереднього учасника приватницького руху Володимира Несторовича (Nestorovich, 1977) [2], що побачила світ за сприяння українських підприємців США та Канади. У сучасній історико-економічній періодиці з'явилася низка наукових розвідок, спрямованих на з'ясування ідейно-економічних і наукових засад національного підприємництва, дослідження проблеми реальної практики українського господарського руху. Насамперед слід виділити дослідження цієї проблематики такими вітчизняними науковцями, як С. Гелей [3], А. Пантелеймоненко [4], С. Злупко [5]. На особливу увагу заслуговує аналіз української кооперації в Галичині сучасним польським дослідником Мирославом Сичем (Sych, 1997) [6].

Однак, коли проаналізувати увесь масив навчальної і наукової літератури у сфері історії менеджменту, то складається враження, що сучасний український менеджеризм (як феномен постсовкової олігархізації) є логічним (та водночас потворним) продовженням злочинної більшовицької практики. Власне таким чином подають «вітчизняний» досвід сучасні українські підручники і посібники з менеджменту. Насправді, власне національний досвід менеджеризму формувався в рамках кооперативного та приватницького руху та в короткотривалій період української державності 1917–1921 років.

Персоналізм як шлях до національної і господарської ідентичності пронизує всю економічну україністику. Водночас потрібно акцентувати на тому, що ні феномен економічного персоналізму, ні виокремлення його як домінуючої риси національного господарського менеджменту ніколи не були об'єктом наукового дослідження.

3. Мета статті полягає у визначенні сутності феномену економічного персоналізму, розкритті економічного персоналізму як домінуючої риси національного господарського менеджменту в Західній Україні другої половини XIX-го – першої половини XX ст. та з'ясуванні значення цього цінного досвіду для формування сучасного менеджеризму і стратегії економічних реформ в Україні.

4. Основні результати дослідження. Модерна господарська самоідентифікація західної гілки українства, генеза якої сягає часів діяльності «Руської Трійці» та паростків українського руху після революції 1848 р., знайшла своє інституціональне підґрунтя в діяльності Просвіти, НТШ і «Народної Торговлі». Деградацію українського селянства у другій половині XIX ст. вдалося успішно подолати унікальними ініціативами тверезості й національного просвітництва, реалізацію яких очолило греко-католицьке духовенство. Соціально-економічні проблеми західноукраїнського селянства дістали досконале віддзеркалення та аналіз у геніальній спадщині Івана Франка [7]. Національний геній спричинився до еко-

номічного, соціального і національного відродження українського краю.

Одним із головних результатів цього процесу стали формування соціального капіталу, особливої атмосфери довіри поміж українцями та генеза соціально-економічного солідаризму, які зреалізувалися згодом у інституалізації національної кооперації і приватництва.

Економічна складова генези модерної європейської нації, основою якої був національний господарський рух, формувалася суголосно із загальноєвропейським процесом творення націй-держав (здаймо принаймні творення італійської нації-держави чи німецької державності або ж процеси національно-державної генези сусідів поляків).

Попри спільні риси національно-цивілізаційного поступу того часу в Європі варто акцентувати увагу на унікальності цього процесу в Західній Україні. Власне українське духовенство та згодом українська інтелігенція, що значною мірою вийшла із цієї верстви, стали творцями «українського дива» національного відродження (чи народження) українських інституцій. Ідеться про інституції, що відповідають трактуванням Дугласа Норта (North, 2000) [8], Роберта Коуза (Coase, 1993) [9], Френсіса Фукуями (Fukuyama, 1995) [10] і Роберта Патнема (Patnem, 2001) [11], себто про інституції як поліфонічний процес духовного, соціального та економічного дозрівання політико-економічного поля європейських націй-держав.

Зазначені процеси спричинили формування в українському середовищі провідників національного й економічного ренесансу, які добре розуміли, що розбудова економічного фундаменту нації діалектично пов'язана з колосальними зусиллями у царині відродження таких ментально характерних для українців рис, як взаємодовіра, підприємливість, ощадливість, прагнення до особистої свободи і добробуту. Українські кооперативні та приватницькі менеджери опановували нові сфери торгівлі, аграрного й промислового виробництва, фінансово-кредитної діяльності, у яких домінували чужинці.

Переборюючи антиукраїнську дискримінаційну політику, провідники українського підприємництва поступово формували основи національного солідаризму на принципах колективної дії та національно-господарської самосвідомості. На протигагу політиці сталінського геноциду, що чинився на Великій Україні, Західна Україна спромоглася закласти соціально-духовні та господарські підвалини майбутнього державотворення, що, на жаль, були значною мірою понівечені радянським тоталітаризмом починаючи з вересня 1939 року.

Модерне відродження цієї особливої національної емпірики є домінуючою для формування сучасного українського менеджеризму (як підприємництва, так і, особливо, державного). Зрозуміло, що у жодному із «витворів» нашої науково-навчальної літератури не знайдемо репрезентантів українського менеджеризму. Це природний наслідок нищення українського господарського досвіду та ставлення до українства як випадкового явища.

Водночас, існує унікальний досвід управління й організації економічної сфери, що сягає часів Київської держави, та науковий досвід менеджменту, знаковою особою чого є постать Богдана Гаврилишина. Важливим моментом методології дослідження генези національного менеджменту слід також вважати філософський концепт українського персоналізму, що сформулював дослідник Е. Муньє (Mounier, 1985) український філософ О. Кульчицький. Характерно, що проблеми, які він досліджував, і власне методологія дослідження були спільними для всієї європейської філософії XX ст. Стрижневою думкою філософа-персоналіста є твердження, що «особа реалізується, пізнається у дії» [12, с. 11]. Акцентування на потребі української самоідентифікації та самовиявлення (у тому числі у сфері економіки) було лише окресленим фрагментом європейського інтелектуального дискурсу проблеми кризи тотожності особи і неприйняття уніфікації людей у теорії та практиці XX ст. [12, с. 20].

Реалії XX ст. заново заактуалізували гасло самопізнання та втілення природи антропологічних концепцій розуміння людини і світу. У центрі зацікавленень О. Кульчицького – проблеми філософської антропології в аспекті української дійсності. Він прагнув тлумачити суть людської особи з огляду на її походження, прагнення й самоствердження, що дає підстави кваліфікувати погляди цього філософа як український персоналізм. Персоналізм для нього – високе цінування своєрідної цілості, яку називаємо особою і яка своїм індивідуальним ставленням до цінностей релігійних, етичних, естетичних, соціальних, політичних та економічних стає їх справжнім носієм [12, с. 18–23].

Своєрідною екстраполяцією персоналізму на економічне поле є доктрина лібертаризму, висунута нашим земляком (вихідцем зі Львова) Людвігом фон Мізесом (Mises, 1966) [13]. Вона була викладена у фундаментальній праці «Людська дія», що ґрунтується на засадах прагматології. Синтез ідей персоналізму і лібертаризму дозволяє нам окреслити нову дефініцію – економічний персоналізм. Поєднаною ланкою персоналізму та неоліберальної доктрини Мізеса є домінуюча індивідуальна економічна свобода. Згідно з цією концепцією, знання як рушійна сила соціально-економічного розвитку часто має неформальний, інтуїтивний характер, що свідчить про неможливість ефективного конструювання соціально-економічної системи, означеного ієрархічною системою цілей, у межах якої звичай не враховується потенціал розсіяного в суспільстві системного знання.

На нашу думку, Л. Мізес доволі переконливо довів, що будь-яка раціональна оцінка, економічний розрахунок втрачають сенс і здатність оптимально регулювати економічну діяльність індивідів в умовах суспільного виробництва без таких факторів, як індивідуальний вибір мети й засобів діяльності, суб'єктивна оцінка матеріальних благ та їх ефективності. Як показав учений, без цього ринок перетворює людину на істоту цілком залежну, яка не спроможна приймати відповідальні рішення [14].

Послугуючись методологією і феноменом економічного персоналізму як способом національної господарської самоідентифікації, дослідимо генезу українського менеджменту на прикладі діяльності Івана Левинського та Кліментини Авдікович-Глинської.

Яскравим феноменом українського економічного персоналізму на зламі XIX–XX ст. стала постать автора доктрини утилітарного будівництва, засновника інноваційного менеджменту в архітектурі та будівництві Івана Левинського. Свою інноваційну доктрину найбільш концентровано він репрезентував у двох вступних лекціях, прочитаних у Львівській політехніці: «Про утилітарне будівництво» (1901 р.) [15] та «Значення горизонтальної проєкції у будівництві утилітарним і в суспільному господарстві» (1903 р.) [16].

Осердям інноваційного пошуку І. Левинського стала модерна ідея утилітарності (ужитковості) архітектурної споруди. В інноваційній доктрині вченого фактично маємо справу із філософією персоналізму, що лише починає зароджуватися в Європі та США. Відповідно до співвідношення засад ужитковості й естетики, переваги першого над другим чи навпаки, І. Левинський будує свою класифікацію архітектурних споруд. Є будівлі, у яких ужитковість переважає, головна мета їх спорудження — «дати людині все, що вона потребує для свого життя та культури, і ці будівлі називаються утилітарними». Є також будівлі, споруджені Особою, яка персоніфікує свій рід або владу над багатьма людьми; або ж їх будує спільними силами цілий край для культових чи культурних цілей. Вони мають стати «душею народу», будуватись із найвитриваліших матеріалів, бути пам'яткою для нащадків. «Такі будівлі називаються монументальними, а естетика в них переважає над ужитковістю». Нарешті, є будівлі, які не мають утилітарної функції (тріумфальні арки, пам'ятники, студні). Їх можна назвати «пам'ятковими» [15, с. 54].

Для оцінки рівня фаховості І. Левинський впроваджує два критерії: «господарність» і «вартісність», орієнтуючись

при цьому на книгу «Bonität und Oekonomik von Gebäude-Grundrissen» професора Й. Ротінгера з Відня (Rotinger, 1899) [17]. Господарчий план – це такий план, що дозволяє звести будівлю, найзручнішу для виконання в ній основної діяльності, на яку вона розрахована. У вартісному ж плані площа приміщень, відведених для цієї основної діяльності, є найвигіднішою відносно допоміжних приміщень і загальної забудованої площі. Серед різних планів на вибір заслуговує той, який водночас є найбільш господарчим і найбільш вартісним. І. Левинський називає його раціональним [16, с. 321].

Прикладом національного кооперативного менеджменту стала ідея І. Левинського про об'єднання малозаможних забудовників (урядовців чи робітників) у кооперативи з метою зниження норм оплати за помешкання шляхом формування конкуренції на ринку житла. Науково обґрунтованими були його пропозиції про зниження оподаткування нерухомості, розробку раціонального генерального плану забудови міста тощо [18].

Інноваційні ідеї модерного менеджменту і підприємницький чин українського вченого, архітектора та підприємця І. Левинського в концептуальному плані й донині не втратили цінності та суголосні із доктриною сталого розвитку і ноосферного мислення.

У справі формування інституційного поля національного підприємництва особливе місце посідає Перша українська фабрика цукерок «Фортуна нова», що постала в міжвоєнному часі завдяки унікальній жінці Кліментині Авдікович-Глинській за підтримки митрополита А. Шептицького. Докладну інформацію про підприємницький чин великої українки можна почерпнути із брошури «Історія одної фабрики», що зберігається у Центральному державному історичному архіві України у Львові та належить перу К. Авдікович, яка написала цей спогад на замовлення Наукового товариства ім. Т. Шевченка 1935 року. Спогади власниці підприємства містять інформацію про обставини заснування фабрики в Перемишлі, її перенесення до Львова, умови провадження бізнесу та ціни, про спробу перетворення підприємства у промисловий гігант за допомогою братів Шептицьких тощо. Брошуру проілюстровано зразками реклами українських підприємств міжвоєнної доби [19].

К. Авдікович інвестувала кошти в капітальний ремонт приміщення і закупівлю найновішого обладнання німецького виробництва. 1 листопада 1924 р. «Фортуна нова» запрацювала. Її проєктна потужність – 5 тонн продукції щодня. Уже в перший рік існування фабрики за один лише день у цукерні «Русалка» (вул. Руська, 1) продавалося 200–250 кг цукерок і помадок. К. Авдікович пильно добирала персонал фабрики: майже всі робітничі мали повну середню або й вищу освіту. Чимало інвестувала в рекламу, робила презентації.

На фабриці виробляли серію шоколадок під назвою «Солодка історія України», на обгортці яких були портрети українських очільників, починаючи від Володимир Великого аж до останнього гетьмана. Згодом, окрім цукерні на Руській, відкрилися нові фірмові крамниці «Фортуни нової» у Львові, а також у Стрию та Дрогобичі. Продукція «Фортуни нової» продавалася і в містечках Волині, Холмщини та Підляшшя, а згодом і у США. К. Авдікович співпрацювала з багатьма українськими підприємцями й купцями. Займалася також харитативною діяльністю. На свято Миколая забезпечувала українських школярів безплатними подарунками. Цікавилася жіночим рухом, матеріально підтримувала Союз українок, 1934 р. фінансувала Жіночий конгрес українок у Станіславові [20, с. 35].

У 1939 р. на фабриці працювало 125 робітників та шість торгових агентів, які шукали нові ринки збуту. Річний оборот становив 2 млн. золотих (1 долар коштував тоді 5 зол.). Крамниці «Фортуни нової» були влаштовані на європейському рівні. Німецьке обладнання, закуплене Кліментиною Авдікович 1924 р., використовувалося ще й у повоєнні роки. Нині Першу українську фабрику цукерок

«Фортуна нова» вважають попередницею кондитерської фабрики «Світоч» [20, с. 27].

Персоналістський аналіз цього феномена показав, що українське господарське відродження в умовах чужої держави набуло європейських рис емансипації, випередивши у цьому багато європейських та північноамериканських державних націй.

5. Висновки. В умовах формування національної економіки сучасної України надзвичайно важливим є інституційна взаємопов'язаність національного, соціального та економічного факторів у контексті становлення національної господарської самоідентифікації. Досвід незалежної Української держави показує, що ігнорування хоча б одного із цих факторів призводить до гальмування реформ. Найголовнішим для модерної господарської самоідентифікації в Україні, формування сучасного українського менеджеризму і стратегії реформ та їх реалізації є насамперед європейські цінності, що найбільше репрезентовані в явищі українського економічного персоналізму, та формування нового господарського менталітету, який визначає сутність нових інституцій.

Література

1. Витанович І. Історія українського кооперативного руху / Ілля Витанович. – Нью-Йорк : Вид. ТУК, 1964. – 624 с.
2. Несторович В. Українські купці і промисловці в Західній Україні 1920–1945 / Володимир Несторович. – Торонто – Чикаго : Клуб Українських Професіоналістів і Підприємців, 1977. – 342 с.
3. Українська кооперація: Історичні та соціально-економічні аспекти : зб. статей, за заг. ред. д.і.н., проф. С. Гедея. – Т. 2. – Львів : ЛКА, 2001. – 338 с.
4. Пантелеймоненко А. О. Аграрна кооперація в Україні: теорія і практика : монографія / Андрій Олександрович Пантелеймоненко. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2008. – 347 с.
5. Злупко С. Персоналії і теорії української економічної думки / С. Злупко. – Львів : Євровіт, 2002. – 528 с.
6. Sycz M. Spółdzielczość ukraińska w Galicji w okresie II wojny światowej / Mirosław Sycz. – Warszawa : Pracownia Wydawnicza, 1997. – 323 s.
7. Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / Іван Франко. – Т. 44, кн. 2: Економічні праці. – К. : Наукова думка, 1985. – 694 с.
8. Норт Д. Інституції, інституціональні зміни та функціонування економіки / Дуглас Норт ; пер. з англ. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
9. Коуз Р. Фирма. Рынок. Право / Рональд Коуз ; пер. с англ. – М. : Дело, 1993. – 108 с.
10. Fukuyama F. Social Capital and Global Economy / Frensis Fukuyama // Foreign Affairs. – 1995. – Volume 75, September-October. – P. 89–103.
11. Патнем Роберт Д. Творення демократії: традиції громадянської активності в сучасній Італії / Роберт Д. Патнем, Р. Леонарді, Р. Й. Нанетті ; пер. з англ. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 302 с.
12. Кульчицький О. Український персоналізм. Філософська і етнопсихологічна синтеза / Олександр Кульчицький. – Мюнхен – Париж : Видавництво УВУ, 1985. – 192 с.
13. Mises L. Human Action: A Treatise on Economics / Ludwig von Mises. – Chicago : Foundation for Economic Education, 1966. – 285 p.
14. Вербова О. С. Праксеологічна традиція в українській економічній науці / Оксана Степанівна Вербова // Економіка та бюрократія у

- відкритому суспільстві: до 130-ї річниці з дня народження Людвіга фон Мізеса : Збірник наукових праць ; за наук. ред. М. З. Буника, І. Б. Кіянки. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – С. 164–169.
15. Lewinski J. O budownictwie uylitarnem / J. Lewinski // Czasopismo techniczne. – 1902. – No 4. – S. 54–56.
 16. Lewinski J. Znaczenie rzutu poziomego w budownictwie uylitarnem i w gospodarstwie spolecznem / J. Lewinski // Czasopismo techniczne. – 1903. – No 23. – S. 320–321.
 17. Rottinger J. Bonitat und Oekonomik von Gebaude-Grundrissen / Josef Rottinger. – Leipzig : Arnd, 1899. – 125 s.
 18. Sprawozdanie ze zgromadzenia tygodniowego, odbytego dnia 17 lutego 1909 // Czasopismo techniczne. – 1909. – No 8. – S. 95–96.
 19. ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 409, оп. 1, спр. 611 «Справа про здачу в оренду будинків «Фортуні новій». – Арк. 390, 1935.
 20. Авдікович К. Перша українська фабрика цукорків «Фортуна Нова» / Климентина Авдікович. – Львів : Триада плюс, 2010. – 48 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2014

References

1. Vytanovych, I. (1964). *The history of the Ukrainian cooperative movement*. New York: AUC (in Ukr).
2. Nestorovych, V. (1977). *Ukrainian merchants and industrialists in the Western Ukraine 1920-1945*. Toronto – Chicago: Club of the Ukrainian Professionals and Businesses (in Ukr).
3. *Ukrainian cooperation: historical and social-economic aspects* (2001). In S. Heley (Ed.). Lviv: LKA (in Ukr).
4. Panteleimonenko, A. O. (2008). *The agrarian cooperation in Ukraine: theory and practice*. Poltava: PUSKU (in Ukr).
5. Zlupko, S. (2002). *Personalities and theories of the Ukrainian economic thought*. Lviv: Eurosvit (in Ukr).
6. Sych, M. (1997). *The Ukrainian cooperation in Halychyna during the Second World War*. Warszawa: Pracownia Wydawnicza (in Pol.).
7. Franko, I. (1985). *Economic works*, 44 (2). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr).
8. North, D. (2000). *Institutions, institutional changes and economics functioning* (Trans from Eng.). Kyiv: Osnovy (in Ukr).
9. Coase, R. (1993). *Firm. Market. Law* (Trans from Eng.). Moscow: Delo (in Russ.).
10. Fukuyama, F. (1995). Social Capital and Global Economy. *Foreign Affairs*, 75 (September-October), 89-103.
11. Patnem, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Ji. (2001). *Creating democracy: civil activity traditions in modern Italy* (Trans from Eng.). Kyiv: Osnovy (in Ukr).
12. Kulchytskyi, O. (1985). *Ukrainian personalism. Philosophical and ethnopsychological synthesis*. Minchin; Paris: Edition UFU (in Ukr).
13. Mises, L. (1966). *Human Action: A Treatise on Economics*. Chicago: Foundation for Economic Education.
14. Verbova, O. S. (2012). *Praxeological tradition in Ukrainian economic science. Economics and bureaucracy in internal society: to 130 anniversary with birthday Ludwig von Mises* (pp. 164-169). Lviv: LRIDU NADU (in Ukr).
15. Levynskyi, I. (1902). About utalitarity building. *Chasopys technichnyi (Technical Journal)*, 4, 54-56 (in Ukr).
16. Levynskyi, I. (1903). The meaning of horizontal proaction in the utalitarity building and in society domestic economy. *Chasopys technichnyi (Technical Journal)*, 23, 320-321 (in Ukr).
17. Rottinger, J. (1899). *Bonitat und Oekonomik von Gebaude-Grundrissen*. Leipzig: Arnd (in German).
18. Sprawozdanie ze zgromadzenia tygodniowego, odbytego dnia 17 lutego 1909 (1909). *Chasopys technichnyi (Technical Journal)*, 8, 95-96 (in Ukr).
19. The Central State Historical Archive Ukraine (1935). *Proceeding about rent of buildings for «Fortuna Nova»*. Lviv, Ukraine.
20. Avdykovych, K. (2010). *The first Ukrainian manufacture of sweets «Fortuna Nova»*. Lviv: Triada plus (in Ukr).

Received 26.11.2014

Шановні колеги!

Публікація статей у науковому журналі
«Економічний часопис-XXI» – це вихід у міжнародний
науковий простір і перспектива
Вашого кар'єрного росту!

<http://soskin.info/ea/>